

Գ Ե Ր Ո Ւ Ն

ԼՄՍԵԳԻՐ

ԼՂԳԵՅԻՆ ԼՈՒՍԵՒՈՐՈՒԹԵԼՆ ԵՒ

ԴԵՍՏԻԼԵԿՈՒԹԵԼՆ

1866

ԼՈՒԼՂԻՆ ՏԵՐԻ

411

Ըմտաւար 1.

Պայծառ արփին արդ բարձրացաւ,

Հալման սառին ժամէ, արդէն.

Կարմիր վարդին ոստ կակղացաւ,

Ծաղկման ծառին ժամէ, արդէն:

Պետրոս վարդապետ Ղափանցի:

ԲՈՎԵՆԴԵԿՈՒԹԻՒՆ

Պարուն ամսագիր. Ս. Ե. Ք. Մանդինեանց.	1—6
Նկեղեցական պատմութեան ազդեցութիւնը.	
Մանդինեանց	7—10
Համառօտ Տեսութիւն Նկեղեցական Պատմու-	
թեան. Մանդինեանց	11—22
Տէրունական Եղօթքի Մեկնութիւն. Ե. Տէր	
Յակօբեանց	23—30
Օրիորդների Ղաստիարակութիւն. Մ. Թադի-	
ադեանց	31—57
Ստորագրութիւն Թիֆլիզու. Ե. Տ. Յակօբեանց.	58—64

2360

Գարեշու.

Գ Ե Ր Ո Ւ Ն

Ե Մ Ս Ե Գ Ի Ր

Ազգային Լուսաւորութեան և Գաղափարականութեան :

Ե. տարի — ամսաւոր Ե. Յունիսար — 1866.

Պայծառ արիւն արդ բարձրացաւ ,

Հալման սառին ժամ է արդէն .

Կարմիր վարդին ոստ կակղացաւ ,

Ծաղկման ծառին ժամ է արդէն :

Պետրոս վարդապետ Ղափանցի :

Հինգերորդ դարն համարվում է Հայաստանի համար
սակեղար , զի այն ժամանակ գտանւեցաւ մեր լեզուի դիրն ,
ծաղկեցաւ գիտութիւնն հանդերձ լեզուադիտութեամբ , աշ-
խարհն ցնծում էր իրրե գորնան բուրստաւան , տղիտութեան
ձիւնն հալել էր , բայց ոչ ամենայն աստիճանի և կարգի
մարդկանց մէջ , փանդել այն լուսաւորութիւնն տարածուած
էր հոգեւորական մասնի մէջ , որոցմէն ծաղւեցան զանազան ա-
ռարկաների մասենադիրներ , բայց քաղաքացիք , արհեստա-
ւորներ և գիւղականներ զուրկ մնացին ոչ միայն արտաքին
ուսմունքներից՝ այլ և կրօնականից , որոց վերայ տիրած էր
անուստ մնականութեան ձմեռն , մանաւանդ սաստկացաւ նու-
րա բուքն ու ցուրտն այն ժամանակ՝ երբ Հայաստան ըն-
կաւ Յոյների և Մահմեդականների իշխանութեան ներքոյ
և նոցա բռնութենից նեղացած՝ ստիպւեցան ցիրուցան լինել

աշխարհքի երեսին օտար կլիմայի ազդեցութեան ներքոյ, որ պատճառ եղաւ կրօնափոխութեան և ազգի անդամների պակասութեան և դիտութեան կորչելուն, մինչև որ հոգևորականների լուսաւորութիւնն էլ սկսած 14 դարից բքատար եղաւ, և նոցա մէջ մնաց միայն սուեր և ոչ բուն կերպարանք: Բայց այս 19 դարումը այն տգիտութեան սառոյցն սկսաւ հալել թէ և դեռ ոչ բոլորովին, կակղացան մտքի ուտերն և ծաղկեցան շատերն թէ հոգևորականներից և թէ աշխարհականներից լեզւագիտութեամբ և ազգային դպրութեամբ, թէպէտ և փոխանցւեցաւ ըստ մեծի մասին աշխարհականների մէջ. վասն զի բացւեցան շատ տեղ ազգային ուսումնարաններ հայրենասէրների ձեռքով, սկսեց այս յառաջագիմութիւնն, բայց ազգի մեծ մասն դեռ մնում է Արմկասի ձնի տակ. զի թէպէտ դարունն եկել է այն տեղերքում, և լուսաւորութեան արեգակն բարձրացել է, բայց բարձրաբերձ տգիտութեան լեռոններ բռնում են նորա լոյսն. և մնում է անհալ յիմարութեան սառոյցը, և բանական այգին էլ առանց վարելու և սերմելու, վասն զի չկան այդեպաններ, ուստի և աղաղակելու ենք սաղմոս երգողի հետ. թէ «Շատուած զօրութեանց, դարձ. հայեաց յերկնից և դարման տար այգւոյս այսմիկ, զոր տնկեաց աջքո», (Սաղմ. կ[թ]. 15):

Մեր ազգից շատ քիչն են աւարտում ուսումն համալսարաններում, մանաւանդ զինուորական ուսումնարաններում ուսանողներն կամ բոլորովին մոռանում են լեզուն, կամ թէ մի քանի բառ հազիւ թէ պահում են մտքում, մէկ մասն էլ սովորում է Վիմաղիների մէջ, իսկ մեծ մասն գաւառական ուսումնարաններում. որոց մէջ հայերէն լեզուագիտութիւնն և կրօնն չունի բաւական ժամեր դասատուութեան: Եւ ինչ որ պայտմն էլ մեծ մասն ստորին դասատուներումն են սովորում, բայց նոցա ամառներն և լրացիւններն մեծ ազդեցութիւն ունեցան ընդհանուր ժողովրդական տգիտության կարգի վերամայ, և մեծ յարգանք և ձգտումն ստացան հասարակութենից,

նպատակով է, որ մինչև այսօր մեր ազգային օրագիրներին մէջ
թէ անցեալների և թէ ներկայիս չկան հոգեւորական, մանա-
ւանդ եկեղեցական պատմութեան և արարողութեանց շարու-
նակ յօդուածներ, որպէս զի մեր ազգն և յատկապէս հո-
գեւորականներն ունենան տեղեկութիւնք ընդհանուր եկեղե-
ցեաց վերայ կրօնական և արարողական մասին, և կարծեմ
թէ մեծ օգուտ պէտք է տայ հոգեւորական դասին:

Արկրորդ բաժանումն կարօւնեակէ բոմաններ, (բանաս-
տեղծական պատմութիւնք) վիպասանութիւնք, զրոյցներ, հա-
մառօտ նկարագրութիւնք, տեղագրութիւնք, դրամք, (թատ-
րոնական ձևով շինած պատմութիւն) ստանաւորներ, թէ հե-
ղինակութիւնք և թէ թարգմանութիւնք:

Արրորդ բաժանումն է մատենագրութեան տեսութիւն:
Արան կիտրաբերի կրիտիքական քննութիւն աւելի հայերէն
երևելի գրքերի և գրածքների վերայ, որք են՝ դասական գր-
ւեանք վերաբերեալք կրօնին և եկեղեցական արարողութեանց
և ծէսերին, Հայոց լեզուի դպրութեան, նոյնպէս ամադիր-
ներին և լրագիրներին, նա և պատմաբանականներին: Այս
քննութիւնն ունի երկու պայման անաչառ և անկողմնակի.
նախ գրածքների օգտակար լինելն յայտնի խոստովանիլ դա-
տողութեամբ հանդերձ նորա օգուտների վերայ, և երկրորդ՝
եթէ գտանուի որ և իցէ սխալմունք, պահպանել զրելու մէջ
համեստութեան կանոնները, ամենեին չզիպչել զրողին, այլ
սխալները ամենայն քաղաքավարութեամբ հանդէս հանել և
ուղղել: Այս բաժանումն կունենայ և Պատագոգիդական (ու-
սումնական) յօդուածներ: Այս յօդուածներն թէպէտ օգուտ
են մանր ուսումնարանների ուսուցիչներին, բայց աւելի աշա-
կերաններին, որոց միտքը կրանայ լաւ հասկանալու վարժա-
պետների ասած դասերը, որ ուսանում են օտար լեզուով դա-
սագիրքերի վերայ:

Չորրորդ բաժանումն կոչվում է Ժամանակակից տեղե-
կութիւն: Սա բովանդակում է 1) Տնական տարեգրութիւն—

ներքին կեցութիւն **Հայոց**, սրան կվերաբերի ազգային սովորութիւնքը . 2) **Ֆէլէաօն**— երևելի անձանց կենսադրութիւնք :

Յանձն առնելով զայս առանց որ և իցէ շահախնդիր նպատակով, այլ յատկապէս մեր եղբայրակից հոգևորականներին, ուսուցիչներին և ծնողներին համար, յոյս ունինք զըսել նոցա մէջ բաւականին հետևողներ և մեզ օգնականներ ազգային լուսաւորութեան յառաջադիմութեան համար :

Մեր ամսագրի նիւթ աւուրներին առաջարկում ենք հետեւեալ պայմանները :

1) **Նիւթն**, զոր մենք կհաւանինք հրատարակելու, արւողն կստանայ ամեն մէկ տպագրեալ կամենդարնի թերթի համար, հեղինակութեանը տասն և հինգ մանէթ, իսկ թարգմանութեանը տասն մանէթ :

2) **Եթէ** նիւթն բաղկանայ չորս և կամ աւելի կամենդարնի թերթից, և տէրն կամենայ առանձին զըքոյլ կազմել, կարող է առաջին նւագին նիւթը ուղարկելու հետ յայտնել մեզ իւր ցանկութիւնը, որի օգտի համար մեր ծախսով կրտակել տանք հինգ հարիւր հաա, և այս միայն կլինի նորա աշխատանքի վարձն :

3) **Եթէ** զրուածքի մէջ դասնւի ում և իցէ անձնական պատւին կծողական խօսքեր, այնպիսի յօդուածն կմնայ առանց հրատարակելու, ուրեմն ասել է, թէ ունայն տեղը չուղարկեն :

4) **Ազգային վերաբերեալ** բաների մէջ, կամ որ և իցէ միաբանական կարգին, նոյնպէս չզործ ածել ոչինչ անարդական խօսքեր, և ոչ խստութիւն, այլ որչափ կարելին է պահպանել մեղմութիւն, գրել պակասութիւնքը և նոցա դէմ ուղղութեան կանոնները, և ընդ հակառակն աշխատանք չը քաշեն ուղարկելու, որ չենք հրատարակել :

5) **Եթէ** զրուածքներն վերաբերին պապականներին և լութերականներին, կամ թէ նոցա զըքերն քննւին, որք յատկապէս են կրօնի և արարողութեանց կամ տօնակատարութեանց

վերայ, պահպանել 3 և 4 յօդածներն պայմանները:

6) Մենք ոչ մէկի զրաձքը սրբադրելու չենք, և եթէ կրիտիկայ զրող լինի կհրատարակենք, այլ մեր պարտքն է նշկասել, որ առաջարկեալ պայմաններն պահպանուած լինին զրոյնների կողմից,

7) Մեր զրաձ յօդուածների վերայ արաձ նկատողութիւնքը պարզ մտքով, կհրատարակենք եթէ ուղղութիւն գտնենք, մինչև անգամ հրատարակաւ շնորհակալութիւն կանենք, և մէկ քանիսի պէս յարձակմունքներ չենք անել, քաջ գիտելով թէ ամենայն ինչ աշխարհիս վերայ գեռ ևս է այնպէս կատրելագործած՝ որ ապագային ոչինչ ուղղութիւն չը պահանջէ, վասն որոյ և մարդս է ենթարկուած պակասութեան, և մէկ մէկու վերայ ունին առաւելութիւն և նուազութիւն, ուրեմն արանջալու և յարձակելու բան չունինք, այլ մեր սխալը ուղղելու՝ եթէ այնպիսի զրուածներն իրաւացի կհամարուին:

Այս է մեր ամսագրի նպատակն և ուղղութիւնն, որ կարգացողների գատաստանի առջև նախապէս կանգնած է:

Արովհետև մեր ամսագրի հրատարակելու թղլատարութիւնը **ՆՈՐԻՆ ԿԵՅՍԵՐԸՆԻՆ ԻՄԲՁՐՈՒԹԵԼՆ ՄԵՕ ԻՇԽԵՆ Փոխարքային Աովկասու բարեհաճութիւնը** ստացանք անցեալ Յունվարի 5-ին Յենաուրնի Աովուէտից, ուստի հրատարակումն էլ չէր իւր ժամանակին, բայց մենք այս անգամին բաւականաչափ տպադրում ենք, որ ցանկացող գանւողներուն եթէ պահանջեն պատրաստ ունենանք ուղարկելու:

Հրատարակիչ: